

УДК: 342.727:796/799

Biblid 1451-3188, 24 (2025)

Год XXIV, бр. 92, стр. 320–344

Изворни научни рад

Рад примљен 30. 7. 2025. године

Рад одобрен 2. 9. 2025. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2025.24.92.17

CC BY-SA 4.0

СЛОБОДА ИЗРАЖАВАЊА У СПОРТУ И ЊЕНА ОГРАНИЧЕЊА

Ђорђе МАРЈАНОВИЋ*

Апстракт: Предметна анализа бави се пуноважношћу правила којима се спортистима ограничава слобода изражавања о политичким питањима у сврху остваривања принципа политичке неутралности. У првом делу рада указује се на значај поштовања овог принципа за спорт. Потом се излажу појавни облици изражавања спортиста о политичким питањима на спортским приредбама и у дигиталном окружењу. Уједно се ретроспективно приказују и изазови са којима се спортски покрет суочавао у остваривању свог деловања. У другом делу рада аутор уочава могуће дилеме у оцени да ли је правно ваљано уговорно ограничавање права на слободу изражавања. Применом нормативног и догматског метода закључује се да је нужно постићи баланс између права спортиста на поштовање приватног и породичног живота и права на слободу изражавања, као и између права спортских организација и клубова на заштиту угледа. Тешкоће у постизању таквог баланса препознају се у томе што је спортистима правно и фактички ограничена слобода уговарања. У трећем делу рада, кроз студију случаја и анализу праксе Европског суда за

* Институт за упоредно парво, Београд. E-mail: dj.marjanovic@iup.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5238-7292>. Овај рад је настао као резултат истраживања у оквиру пројекта „Прилагођавање правног оквира друштвеним и технолошким променама са посебним освртом на регулисање вештачке интелигенције“, који у 2025. години спроводи Институт за упоредно право уз финансијску подршку Министарства науке, технолошког развоја и иновација (евиденциони број: 451-03-136/2025-03/200049 од 4. 2. 2025).

људска права, пружају се објашњења у погледу оправданости ограничавања права на слободу изражавања спортиста о политичким питањима. Аутор закључује да релативна људска права, ради заштите принципа деловања спортских организација, могу бити оправдано ограничена, под условом да је то ограничење прописано законом. У Закону о спорту Републике Србије није прописана општа норма којом се спортистима забрањује изражавање о политичким питањима. Међутим, Законом се упућује на непосредно обавезујућу примену спортских правила у којима су садржана ограничења права спортиста на слободу изражавања. С обзиром на квалитет норми спортских правила, оправданост ограничавања права може бити спорна. Штавише, могуће је да дође и до повреде права на слободу изражавања.

Кључне речи: Слобода изражавања, спорт, ограничења, заштита репутације, политичка неутралност.

1) УВОД

У периоду друштвених конфликта, области деловања које су засноване на принципима толеранције, инклузије, једнакости и поштовања људских права могу допринети превазилажењу подела. Један од најзначајнијих циљева оснивача модерних Олимпијских игара, Пјера де Кубертена (*Pierre de Coubertin*), био је стварање аполитичног догађаја у коме би поштовање правила игре и лепота спортског надметања омогућили да и лица која су у свакодневном животу на „супротним странама“ постану „пријатељи“.¹ У том контексту спорт је неретко у протеклим деценијама био једина друштвена област у којој нису постојале било какве поделе ван оних које су уређене специфичностима спорта и спортских правила. Међународни сукоби, различите унутрашње друштвене тензије, настојање носилаца власти да утичу на одлуке спортских организација, репутација коју спортисти уживају у друштвеној заједници, као и развој дигиталне технологије који је омогућио нови простор за изражавање мишљења, актуелизују питања која произилазе из правне садржине принципа политичке неутралности спортских организација.

Предметна анализа обухвата расправу о пуноважности норми спортских правила и уговорних одредби којима се ограничава слобода

¹ Hans Erik Næss, “The neutrality myth: why international sporting associations and politics cannot be separated”, *Journal of the Philosophy of Sport*, 2018, vol. 45, no. 2, p. 147.

изражавања спортистима о политичким питањима. Будући да спортске организације, спортски клубови и спонзори могу имати интерес да ограниче спортистима право на слободу изражавања о политичким питањима, у раду се бавимо начинима којима се ова слобода ограничава, као и разлозима због којих се то чини. Како су право на слободу изражавања и услови за њена ограничавања прописани Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: *Европска конвенција*) оправданост ограничавања овог права спортистима доводимо у везу са стандардима које је Европски суд за људска права (у даљем тексту: *Европски суд*) у досадашњој пракси имао.² Значај спровођења овог истраживања најпре видимо у томе што спорт остварује мноштво функција у друштвеној заједници, а ради остваривања истих потребно је постићи баланс између принципа деловања спортских организације као и заштите људских права.³ Поред тога, значај

² Европски суд је у протеклим годинама одлучивао о више представки у којима су спортисти, спортски стручњаци или стручњаци у области спорта указивали да им је у склопу обављања спортских активности и делатности повређено право на правично суђење, поштовање приватног и породичног живота, право на законито суђење, право на заштиту од дискриминације и на слободу изражавања. Видети пресуде у случајевима: *Mutu and Pechstein v. Switzerland*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 40575/10 and 67474/10, 4. 2. 2019; *Fédération Nationale des Syndicats Sportifs (FNASS) and others v. France*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 48151/11 and 77769/13, 18. 1. 2018; *Platini v Switzerland*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 526/18, 11. 2. 2020; *Semenya v Switzerland*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 10934/21, 11. 7. 2023; *Šimunić v Croatia*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 20373/17, 22. 1. 2019.

³ Као најзначајније функције наводе се допринос образовању деце и омладине, утицај на социјалну интеграцију и превазилажење културних разлика и значај за ментално и физичко здравље. Видети: Katarina Pijetlović, *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*, Springer, The Hague, 2015, pp. 2–3. У контексту савремених околности, значајно је што спорт доприноси одрживом развоју тиме што подстиче спровођење еколошки одрживих активности. Видети: Miodrag Mićović, „Društveno-gospodarska dimenzija sporta“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 3/2020, str. 893. Чланом 165. Уговора о функционисању Европске уније, предвиђено је да Унија доприноси развоју европске димензије у спорту, водећи рачуна о његовим специфичностима, његовој организацији заснованој на добровољности, као и његовој социјалној и образовној функцији. Наведеним чланом у правном акту истакнуте су неке од функција спорта. Видети: Јелена Ђеранић Перишић, „Спорт у Европској унији –на

истраживања видимо у важности остваривања и заштите права на слободу изражавања. То нарочито може бити значајно у периоду дигитализације, који карактерише масовно и брзо дистрибуирање информација, у специфичностима заштите права спортиста сходно настојању спортских организација да у свом аутономном деловању самостално решавају спорове који произилазе из бављења спортским активностима и делатностима, као и у препознавању граница које спортске организације имају приликом прописивања норми чији је циљ заштита интегритета такмичења, односно анализирању пуноважности уговорних одредби које за последицу имају ограничавање права на слободу изражавања. Уз наведено, значај произилази и из уочавања правних и фактичких сметњи за остваривање аутономије воље у уговорним односима у спорту, као и упознавања спортиста и опште јавности са границама допуштеног изражавања спортиста.

2) ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ ИЗРАЖАВАЊА СПОРТИСТА О ПОЛИТИЧКИМ ПИТАЊИМА ТОКОМ СПОРТСКИХ ПРИРЕДБИ И У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

Већ изложена идеја о модерним Олимпијским играма, заснованим на политичкој неутралности, слична је замисли енглеског грађанског друштва која је дефинисала модерни спорт као сферу приватног живота, који ће понудити одмор и повлачење од политике.⁴ Једна од најзначајнијих личности у развоју фудбала у Немачкој, Валтер Бенземан (*Walther Bensemann*), улогу спорта препознао је у изградњи квалитетних односа људи различитих националности. Примера ради, он је значај одржавања утакмица различитих фудбалских репрезентација учесница рата и тимова из ових држава препознао у неутралисању последица прошлости, што може помоћи у обнови односа.⁵ Не треба закључити да спортске организације у

раскршћу надлежности – импликације примене члана 165“, *Српски фудбал – упоредноправни изазови и перспективе II* (ур. Милош Станић), Институт за упоредно право, Београд, 2022, стр. 15–18.

⁴ Henk Erik Meier, Markus Gerke, Swantje Müller, Michael Mutz, “The public legitimacy of elite athletes political activism: German survey evidence”, *International Political Science Review*, Vol. 45, No. 4, 2024, p. 474.

⁵ О ставовима Валтера Бенземена у контексту односа спорта и политике, видети: Friedrich Hestermann, *Das Verbot politischen Verhaltens im sport*, Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2022, p. 98.

поштовању принципа политичке неутралности подразумевају потпуну одвојеност државне власти и спортског покрета. Штавише, поједини аутори истичу да је политичка димензија „кровна“ функција спорта.⁶ Утицај политике и спорта је двосмеран и треба да има за циљ остваривање свих позитивних функција које спорт може да оствари, а ради добробити друштва у целини. У том смислу, спорт може допринети сузбијању криминалитета, поштовању људских права, ресоцијализацији осуђених лица или решавању бројних друштвених конфликта. Супротно томе, политичка пропаганда било ког субјекта у систему спорта или мешање државних власти у области аутономног деловања спортских организација може осујетити вредности које спорт у себи садржи. И поред тога што су спортска правила дефинисана у складу са принципом политичке неутралности, не може се рећи да облици политичке пропаганде нису присутни.⁷ Примера ради, један од првих фудбалских клубова, који је основан на овдашњим просторима, носио је назив „Велика Србија“, док је након окончања Првог светског рата клуб променио назив у „Југославија“.⁸ У почетним фазама развоја модерног спорта, поједини спортисти искористили су спортска боришта како би упутили политичке поруке. Пример таквог поступања јесте Питер Конор (*Peter O'Connor*), који је, као члан репрезентације у скоку у даљ, махнуо заставом Ирске, која на Олимпијским играма 1906. године није имала право на своју репрезентацију.⁹ У доктрини је указано на спортисте попут Фејиса Лиеса (*Feyisa Lilesa*), Томија Смита (*Tommie C. Smith*), Џона Карлоса (*John Wesley Carlos*), Дејмијена Хупера (*Damien Hooper*), Веје Чаславске (*Věra Čáslavská*),

⁶ Зоран Вуковић, „Друштвена вредност спорта“, *Зборник радова – XXI век услуга и услужног права* (ур. Миодраг Мићовић), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2018, стр. 169.

⁷ Примера ради: Ниједна врста демонстрације нити политичке, верске или расне пропаганде није дозвољена на било ком олимпијском боришту, месту такмичења или другом подручју (чл. 50 Олимпијске повеље); Спортска опрема не сме садржати никакве политичке слогане (Видети: *The International Football Association Board, Laws of the game 2025/2026, Zurich*, p. 66¹).

⁸ Dejan Zec, “The Origin of Soccer in Serbia”, *Serbian Studies: Journal of the North American Society for Serbian Studies*, Vol. 24, No. 1, 2010, p. 146.

⁹ О политичкој димензији учешћа спортиста из Ирске и Северне Ирске на спортским такмичењима, видети: Katie Liston, Joseph Maguire, “State formation, diplomacy and sport: the British Empire Games, Ireland and Northern Ireland”, *Irish Historical Studies*, 1/2024, 2024, pp. 142–169.

који су својим гестовима и изјавама на спортским борилиштима, односно током церемоније доделе медаља, саопштавали поруке које нису биле у вези са њиховим спортским активностима.¹⁰ Одлуке дисциплинских тела спортских организација у мноштву случајева састојале су се у правном санкционисању спортиста, због тога што су својим изражавањем о политичким питањима повредили норме обликоване у складу са принципом политичке неутралности. У погледу домаћих спортиста, посебну пажњу привлачи случај санкционисања Милорада Чавића, који је, приликом доделе медаља на Европском првенству у пливању 2008. године, као освајач златне медаље носио мајицу на којој је писало „Косово је Србија“.

Од почетка 21. века спорт се суочава са изазовом очувања неутралности у односу на више различитих питања која су у складу са глобалним актуелностима. Тако, политичка неутралност спорта може бити доведена у питање због изјава спортиста држављана оних земаља које учествују у међународном ратном сукобу, или држављана трећих држава које желе да пруже подршку некој од држава које су учеснице рата.¹¹ Затим, политичка

¹⁰ Видети: Trusha Modi, “To what extent is rule 50 of the Olympic charter valid? Balancing athletes freedom of expression and the mythical neutrality of sport”, *The International Sports Law Journal*, Vol. 23, No. 3, 2023, p. 369; Subhrajit Chanda, Sidheswar Sahoo, Shruti Sahni, “Olympic rule 50: Bane toward human rights implications for the athletes”, *Linguistics and Culture Review*, Vol. 5, No. 3, 2021, pp. 1490–1491; Johan Lindholm, “From Carlos to Kaepernick and beyond: athletes’ right to freedom of expression”, *The International Sports Law Journal*, Vol. 17, No. 1–3, 2017, p. 2; Ryan J. McGinty, Fourth and Inches: “Making the line of athletes free speech (A Colin Kaepernick Inspired Discussion)”, *Pace Intellectual Property, Sports and Entertainment Law Forum*, Vol. 8, No. 1, 2017, p. 51.

¹¹ У иностраној доктрини једна од најактуелнијих тема која произилази из принципа политичке неутралности спорта јесте однос спортских организација према спортистима из Русије, а у ширем односу ратног сукоба између ове земље и Украјине. Видети: Hans Erik Næss, “Sporting Governing bodies and the prioritization of human rights: a conceptual analysis of the International Olympic Committee (IOS) dispute with Russia”, *Sports, Ethics and Philosophy*, 2024, Vol. 19, No. 2, pp. 142–155. Поједини аутори указали су на недоследности у примени и недостатке у садржини принципа политичке неутралности, а који су се показали након започињања сукоба Русије и Украјине. Видети: Mathias Schubert, “Neutrality of the Olympic Movement against recent developments in sport and geopolitics – need of reconceptualization”, *The International Sports Law Journal*, 2024, Vol. 24, No.2, pp. 157–158. Рекло би се да ће спортске организације стално имати изазов у примени принципа

неутралност може бити доведена у питање у случају програма државних или спортских власти којима се настоји остварити инклузија спортиста који су припадници *LGBTQI*, којима се даје подршка или којима се одбија учествовање на такмичењима у државама које представљају, а за које се сматра да не поштују основна људска права.¹² Супротно настојању да спортске организације буду у потпуности изоловане од ових или других различитих тема, у доктрини спортског права примећују се ставови којима се спортске организације критикују због принципа политичке неутралности, који се може искористити као оправдање за избегавање заузимања става о питањима као што је (не)поштовање људских права.¹³

Друштвене мреже могу допринети да спортске приредбе буду изоловане од политичке пропаганде и да спортисти својим деловањем допринесу сузбијању одређених штетних појава. Савремени технолошки развој убрзао је комуникацију, па је спортистима отворена могућност да и изван спортских приредби саопштавају своје ставове и уверења која би била доступна општој јавности. Сходно репутацији коју спортисти имају и могућем значају њихових изјава, може се поставити питање – да ли њихове изјаве на друштвеним мрежама о политичким питањима нарушавају принципе деловања спортских организација или доприносе превазилажењу различитих проблема? Као пример спортисте који се истакао објавама на друштвеним мрежама о мноштву политичких питања издваја се Леброн Џејмс (*LeBron James*). На свом Твитер профилу неретко указује на различите проблеме у америчком друштву, али уједно и критикује политичаре попут тамошњег председника Доналда Трампа (*Donald Trump*). Други спортисти, попут Жерара Пикеа (*Gerard Pique*), имали су несугласице како у односу са клубом за који је наступао, тако и приликом играња за репрезентацију, а због политичких порука на друштвеним мрежама на којима се изражавао о независности Каталоније. Чак и уколико спортиста не објави на својим мрежама текст у коме

политичке неутралности у периоду ратних сукоба, с обзиром на настојање држава да своје поступке учине легитимним у области спорта.

¹² Примера ради, у 2024. години предмет мноштва критика била је одлука Светске фудбалске асоцијације (*FIFA*) којом је за домаћина Светског фудбалског првенства одређена Саудијска Арабија.

¹³ Jonathan Grix, Mark James, "The politicisation of sport and the principle of political neutrality: a contradiction in terms?", *The International Sports Law Journal*, 2024, Vol. 24, No. 1, p. 76.

изражава своје мишљење о политичким питањима, већ само реагује (примера ради „лајкује“) на објаву другог корисника мреже, овакво понашање могу критички посматрати клуб, саиграчи или навијачи. Сходно наведеним примерима, можемо закључити да је дигитализација утицала на формирање новог простора на коме ће и спортисти изражавати своје мишљење о различитим друштвеним односима, што може имати како позитивне, тако и негативне последице. У складу са позитивним функцијама спорта могуће је да изјаве спортиста допринесу афирмацији људских права. Ипак, последица изражавања мишљења о различитим темама, било на спортским приредбама или друштвеним мрежама, може бити негативан положај спортисте на тржишту, као и могуће избегавање спортских клубова или спонзора да таквим играчима понуде закључење уговора.¹⁴ Такође, негативан утицај може бити и на репутацију спортских клубова, што за последицу може имати мање присуство гледалаца на спортским приредбама.

3) ОГРАНИЧАВАЊЕ СЛОБОДЕ ИЗРАЖАВАЊА

Уговорно ограничавање слободе изражавања

Спортске организације настоје да предвиде у уговорним односима са спортистима такозване моралне клаузуле, којима желе да се заштите од понашања спортиста којима се нарушава репутација клуба. Као што професор Чоловић запажа, ако је садржина моралних клаузула сувише оштра, оне доводе у питање своју праведност. Ипак, уколико су превише благе остаје могућност изазивања штете за клуб или друге играче.¹⁵

¹⁴ Понашање америчког спортисте Колина Каперника (Colin Kaepernick), који је, изражавајући протест против полицијског поступања према Афроамериканцима, изабрао да клечи током интонирање америчке химне, имало је значајне последице за његову каријеру, сходно томе да су клубови избегавали да му понуде уговор (Marco Biasi, "The Athlete's Right to Free Speech vs. the Teams' Liberty of Contract in Professional Sport". *A Labor Law (re)view of the Colin Kaepernick Case*. 2021. pp. 1–13; Милош Вукелић, *Културни ратови у Сједињеним Америчким Државама и Европској унији у периоду од 2014–2020. године* – докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 2023, str. 123–124).

¹⁵ Владимир Чоловић, „Контроверзне клаузуле у уговорима о трансферу фудбалера“, *Српски фудбал –упоредноправни изазови и перспективе IV*, у: Милош Станић (ур.), *Институт за упоредно право*, Београд, 2024, стр. 54–55.

Сузбијање политичке пропаганде циљ је и норми садржаних у спортским правилима, а којима се забрањује изражавање о политичким или верским питањима. У доктрини постоји мишљење да се спортисти са регулативом спортских савеза везују различитим уговорима које аутори називају уговорима о прихватању регулативе спортских федерација.¹⁶ Супротно томе, поједини аутори су мишљења и да уколико се спортска приредба организује у оквиру „активности спортског савеза“, не постоји никакав посебан правни однос између организатора и учесника.¹⁷ Ипак, ови аутори заузимају став и о постојању посебног уговора о учествовању, у случају да тај уговор закључују спортиста и организатор спортског такмичења (као пример се наводи атлетски митинг).¹⁸ Овај став може се довести у везу с тим да Закон о спорту Републике Србије препознаје категорију самосталних професионалних спортиста (спортиста предузетник). Спортисти који наступају у индивидуалним спортовима своје услуге пружају организаторима спортских такмичења, као и спонзорима, и са њима закључују грађанскоправне уговоре у којима поједини правни односи могу бити регулисани иако то није учињено спортским правилима (или уколико спортска правила допуштају могућност даље уговорне конкретизације).¹⁹ Поред тога, поједини уговори, као уговор о пружању

¹⁶ Milan Ječменић, Bekir Dudić, Stevo Škrbić, „Neki aspekti zaštite ličnih prava i slobode ugovaranja sportista u švajcarskom, nemačkom i austrijskom pravu“, *Menadžment u sportu – Naučni časopis iz oblasti menadžmenta u sportu*, 2023, Vol. 14, No. 1, str. 12.

¹⁷ Наведени став чини нам се оправданим сходно начину на који се спортска правила примењују на основу одредби Закона о спорту Републике Србије: „Спортска правила непосредно се примењују на сва лица која су, непосредно или посредно, обухваћена надлежностима надлежног националног спортског савеза“. Видети: „Закон о спорту Републике Србије“, *Службени гласник РС*, бр. 10/2016, чл. 6. ст. 2. Како ће спортска правила бити примењена непосредно, он не мора имати уговор и са организатором спортске приредбе, већ ће на њега непосредно бити примењена спортска правила која су обавезујућа. Видети: Nenad Đurđević, „Autonomija sporta – obaveznost sportskih pravila međunarodnih sportskih saveza na nacionalnom nivou“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2018, str. 289–306.

¹⁸ Ненад Ђурђевић, Миодраг Мићовић, Зоран Вуковић, *Уговори у спорту*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2014, стр. 411–415.

¹⁹ Vanja Smokvina, *Sloboda kretanja sportaša i posebnost njihovog radnopravnog statusa u Evropskoj uniji: doktorska disertacija*, Nova Gorica, 2012, str. 299.

услуга фитнеса, могу се сматрати и потрошачким уговором, што у погледу пуноважности појединих уговорних одредби може за последицу имати да су такве одредбе евентуално неправичне.²⁰ Напослетку, спонзори приликом закључења уговора са спонзорисаним лицима настоје да се заштите од сваког облика понашања које је за њих штетно. Спонзори често теже да уговорне одредбе формулишу тако да обухвате веома широк спектар понашања за која сматрају да би им могла проузроковати штету.²¹ Уколико се спортисти уговорном одредбом ограничава слобода изражавања, поставља се питање – да ли је таква одредба правно ваљана? Као услов за пуноважност уговора којим се лице одриче неког од својих основних права (или пристаје да то право буде ограничено), у доктрини се поред услова који се тичу права којег се лице може одрећи, нарочито запажа услов који се односи на квалитативна својства изјаве воље. Тако, истиче се неопходност да је изјава дата од стране носиоца права, односно да је изјава дата слободно, свесно и недвосмислено на бази информисаности о правним последицама такве изјаве.²² Пуноважност уговорне одредбе, којом се спортисти ограничава слобода изражавања, може бити спорна због (не)оправданог ограничавања садржине аутономије воље. Ово је нарочито значајно с обзиром на тежњу спортских организација да намећу уговорне одредбе без могућности да спортисти утичу на садржину појединих уговорних одредби. Нарочито је изражено у деловању спортских организација, које поступају у складу са принципом *једног места*, према ком спортисти и друга лица немају могућност да изаберу други спортски савез у оквиру којег ће се бавити одређеним спортом (било кроз активности, било кроз делатности).²³ Тако, бављење

²⁰ Nenad Đurđević, „Ugovor o pružanju usluga fitnesa“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2021, br. 1, str. 71.

²¹ Laura Donnellan, Susan Leahy, *Sports Law-Ireland*, Alphen aan den Rijn, 2017, pp. 204–206.

²² Faraz Shahlaei, “The anatomy of a valid waiver of human rights”, *Human Rights Law Review*, 2024, Vol. 25, No. 2, p. 9.

²³ Основна карактеристика система спорта у Европи јесте његова пирамидална структура. На дну пирамиде налазе се спортисти, изнад су спортски клубови, па регионални савези, национални савези, континенталне федерације и на самом крају су међународне федерације. У сваком географском подручју постоји само један савез, а за један спорт на међународном нивоу надлежна је једна спортска федерација. Из пирамидалне структуре спортских организација произилази принцип једног места, с обзиром на то да само једна

спортом уз утицање на садржину спортских правила, као и уговора о учешћу на спортском такмичењу, готово да постаје немогуће. Европски суд је, у једној од пресуда у којима је одлучивао о представци поднетој од спортиста, указао на могуће недостатке у квалитативним својствима изјаве воље којом се лица у спорту одричу основних права. Тако, суд истиче да чињеница да би неприхватање правила (у анализираној пресуди – обавезне арбитражне клаузуле) довело до немогућности професионалног бављења спортом и остваривања егзистенције, чини приступ тим правилима недвосмислено неслободним.²⁴ У смислу тога, одређена правила садржана у спортским правилима суштински јесу обавезујућа за уговорне стране у спортској делатности. За разлику од уговора (као и уговорних одредби) чије закључење спортисти могу прихватити или одбити, али суштински не и на њих утицати, приликом закључења уговора о спонзорству спортисти могу утицати на садржину уговора. Међутим, и поред тога што спортиста на поједине одредбе пристаје, то свакако не значи да су оне самим тим и пуноважне. Примера ради, у доктрини је истакнут став да је у случају уговора о спонзорству ништава клаузула којом је спонзорисано лице пристало да се уздржи од одлука о разводу брака или истицања идеја које су супротне општем мишљењу. Образложење које се наводи у прилог томе јесте да би се лице тако онемогућило у остваривању права личности које су предвиђене и у Уставу Републике Србије.²⁵ Овакав став могли би прихватити и у случају ограничавања права на слободу

организација уређује правила у том спорту. Видети: Lucien Valloni, Thilo Pachmann, *Sports Law-Switzerland*, Alphen aan den Rijn, 2022, pp. 25–27. Спортиста нема могућност бављења одређеним спортом под окриљем другог међународног савеза и других правила која би му више и одговарала, јер такви конкурентни савези у оквиру једног спорта не постоје. У доктрини се истиче да у случају ако појединца практични животни разлози у задовољавању потреба и интереса приморају да закључи уговор са одређеним субјектом, он тада *de facto* избора нема. Видети: Слободан Вукадиновић, *Општи услови пословања у облигационом и међународном трговинском праву: појам, закључење, типичне клаузуле и контрола* – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2019, стр. 26.

²⁴ *Mutu and Pechstein v. Switzerland*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 40575/10 and 67474/10, 4. 2. 2019.

²⁵ Милан Јечменић, *Уговор о спонзорству – докторска дисертација*, Крагујевац, 2018, стр. 211.

изражавања о политичким питањима. У том смислу, сматрамо да спортиста не може бити обавезан да се уздржава од радњи којима остварује своје право, на начин да другом субјекту не нарушава репутацију односно углед.

Поред тога што спортистима право на слободу изражавања може бити ограничено грађанскоправним уговором, исто може бити учињено и у уговору о раду. Евентуално настојање спортских клубова да ограниче слободу изражавања запосленом (у погледу нашег истраживања – спортисти), у току или изван радног времена, може се довести у везу са правом послодавца да заштити сопствену репутацију, односно углед.²⁶ У складу са одредбом садржаном у Европској конвенцији, право на слободу изражавања може бити ограничено и ради заштите угледа или права других лица. У контексту радноправних односа, значајно је запажање професорке Ковачевић да запослени нема право да изношењем и ширењем својих ставова нарушава добро функционисање радне средине, као ни углед или друге интересе послодавца.²⁷ Коаутори Кнежевић Бојовић и Рељановић закључују да послодавац може да забрани политичку агитацију и активност у радном простору, док је појединим посебним режимима рада она забрањена законом.²⁸ Поред заштите угледа, ограничавање слободе изражавања може бити оправдано и ради адекватног извршења обавезе послодавца да спрече деловање које ће угрозити ред и мир у колективу. Сходно предвиђеним оправданим разлозима за ограничавање права на слободу изражавања, деловање послодавца у овом контексту могло би се подвести под разлог спречавања нереда или криминала. У контексту спорта, превенција насилничког понашања на спортским приредбама

²⁶ У доктрини је примећено да је заштита репутације правног лица од нарочитог значаја у ери електронских комуникација помоћу којих се дисеминација информација може готово у секунди остварити у светским размерама. Видети: Александра Вишекруна, „Наношење штете пословном угледу компаније“, *Зборник радова: Одговорност за штету, накнада штете и осигурање*, у: Здравко Петровић, Владимир Чоловић (урс.), Институт за упоредно право, Београд, 2017, стр. 113.

²⁷ Љубинка Ковачевић, „Слобода изражавања запослених – кључни радноправни аспекти“, *Право и јавне делатности: liber amicorum Јовица Труља*, у: Слободан Вукадиновић (ур.), Правни факултет Универзитета у Београду; Институт за упоредно право, Београд, 2024, стр. 271.

²⁸ Марио Рељановић, Ана Кнежевић Бојовић, *Право на приватност на раду*, Институт за упоредно право, Београд, 2025, стр. 142.

један је од циљева деловања у складу са принципом политичке неутралности. Насупрот праву послодавца да заштити свој углед и репутацију стоје права радника како на слободу изражавања, тако и на право на поштовање приватног и породичног живота. У односу на послодавца, политичко уверење чини део приватног живота запосленог, те ограничавање слободе изражавања спортистима изван места у коме се одвија процес рада може представљати задирање у ово право.²⁹ Ово важи у случају да активност на друштвеним мрежама не утиче на процес рада.³⁰ У складу с тим, запажамо да је у домаћој доктрини радног права примећено да компаније све чешће усвајају правила којима обавезују своје запослене да поштују одређене вредносне ставове и изван радног места.³¹ Могло би се поставити питање – када одређено понашање изван радног места може угрозити процес рада у самим компанијама? Ово питање, у области спортске делатности, нарочито може бити проблематично с обзиром на то да спортске организације теже да делују у складу са принципом политичке неутралности, те да би поједини облици изражавања о политичким питањима могли да наруше вредности на којима спортске организације заснивању свој рад. Неспорно је да како у контексту других врста занимања, тако и у области спорта, јавност запослене често идентификује са својим послодавцима, те тако и њихово понашање у приватном животу, односно изражавање мишљења може утицати на репутацију спортских клубова. Оно што је спорно и што ће зависити од околности сваког конкретног случаја је начин на који ће бити успостављен баланс између права на поштовање приватног и породичног живота – права на слободу изражавања и настојања спортских организација да делују политички неутрално. Како то професор Урдаревић запажа, баланс

²⁹ Милица Ковач Орландић, *Право запосленог на приватност и његова заштита* – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018, стр. 317.

³⁰ „Активност на друштвеним мрежама, као и приватна комуникација кроз коју се изражавају одређени ставови на начин да се не утиче на процес рада и друге раднике, не може се забранити”. Видети: Марио Рељановић, Ана Кнежевић Бојовић, *Право на приватност на раду, op. cit.*, стр. 142. Ипак, поставља се питање када то активност на друштвеним мрежама утиче на процес рада.

³¹ Дарко Божичић, О (не)оправданом отказу уговора о раду због активности запосленог на друштвеним мрежама, *Радно и социјално право*, 2019, Vol. 23, No.1, стр. 138.

између права на приватност и потреба послодавца представља основу за очување достојанства запослених у савременом свету рада.³² Такође, имајући у виду функције које спорт остварује, нарочито би било недопустиво наметати спортистима обавезу да се изражавају о политичким питањима искључиво у мери и контексту који одговарају доносиоцима одлука у спортским клубовима.

Законско ограничавање права спортиста на слободу изражавања

Државе које су ратификовале Европску конвенцију на различит начин препознају правни значај спортских правила. Република Србија једна је од ретких држава која је дефинисала и упутила на непосредно обавезујућу примену спортских правила, док друге државе примену ових правила углавном не чине обавезујућим на такав начин. Отуда, приликом сагледавања иностраних доктринарних ставова о испуњености услова да спортским правилима буде прописано ограничавање релативног права, морамо водити рачуна о различитој природи ових прописа у различитим државама. Последица чињенице да у мноштву држава није дефинисан правни значај спортских правила јесте и закључак који се истиче у правној доктрини, а којим се указује да спортски прописи не испуњавају основни услов како би њима релативно право, у овом случају право на слободу изражавања могло бити ограничено.³³ Ови аутори сматрају да спортске организације немају легитимитет као што имају суверене државе, које на демократским изборима бирају законодавни орган, а који касније и доноси пропис којим се неко релативно право ограничава. Ово, наравно, не значи да, чак и ако би се прихватио овакав став, у тим државама не постоје други начини за ограничење права ради заштите принципа спортских такмичења. Пример пресуде, у којој је једно релативно право ограничено, јесте она која је донета у поступку Национални савез спортских удружења и други против Француске (*National Federation of Sportspersons' Associations*

³² Бојан Урдаревић, Надзор над радом запослених као претња поштовању приватности запослених који раде (к)од куће, *Зборник радова Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*, у: Драган Вујисић (ур.), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2024, стр. 148.

³³ Trusha Modi, "To what extent is rule 50 of the Olympic charter valid? Balancing athletes freedom of expression and the mythical neutrality of sport", *The International Sports Law Journal*, 2023, Vol. 23, No. 3, p. 382.

and Unions (FNASS) and Others v. France).³⁴ У овом поступку, Суд је одлучивао спојено о представкама: неколико удружења и савеза професионалних спортиста, 99 професионалних спортиста и Џени Лонго (*Jeannie Longo*), која је била међународно призната бициклисткиња. Подносиатељи представке указивали су да је до повреде њиховог права дошло након што је законодавство тужене државе усклађено са правилима садржаним у начелима Светског антидопиншког кодекса. Према правилима која су инкорпорирана у француски закон спортистима је ограничено право на поштовање приватног и породичног живота. Ипак, Европски суд за људска права сматрао је да су одредбе садржане у француском законодавству у вези са допинг контролом прецизне и детаљне, и да омогућавају спортистима да регулишу своје понашање, односно да им пружа довољно заштите од самовоље. Иако се у наведеној пресуди вршила оцена оправданости ограничавања једног другог релативног права, за нас је значајан став суда да се ограничење права учињено од стране спортских организација може сматрати прописаним законом, будући да је, иако усаглашен са принципима деловања спортских организација, пропис био садржан у закону који су донели државне власти.³⁵ Сличан став заузима овај Суд у пресуди донетој у предмету Шимунић против Хрватске (*Šimunić v. Croatia*), у коме је управо и одлучивано о оправданости ограничавања слободе изражавања.³⁶

Наиме, према утврђеном чињеничном стању од стране хрватских судова, фудбалер Јосип Шимунић обратио се навијачима фудбалске утакмице између репрезентација Хрватске и Исланда, узвикујући „За дом“, а када су навијачи на то одговорили „Спремни“ Шимунић је исти израз поновио три пута. У овом предмету утврђено је да је ограничавање права на слободу изражавања било прописано законом, с обзиром на то да је у Закону о спречавању нереда на спортским приредбама Републике Хрватске предвиђена одредба о забрани певања песама или добацивања порука чији садржај исказује или подстиче мржњу или насиље на темељу расне, националне или верске припадности. Из наведене две пресуде закључујемо да се норма којом се ограничава

³⁴ *Case of Fédération Nationale des Syndicats Sportifs (FNASS) and others v. France*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 48151/11 and 77769/13, 18. 1. 2018.

³⁵ *Ibid.*, para. 162.

³⁶ *Case of Šimunić v. Croatia*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 20373/17, 22. 1. 2019.

релативно право садржала у закону. Што се тиче таквих норми у домаћем законодавству, у погледу ограничавања слободе изражавања, њих примећујемо у казненом законодавству. Један од облика извршења кривичног дела насилничког понашања на спортској приредби или другом јавном скупу испољава се кроз понашање или истицање парола којима се подстиче национална, расна, верска или друга мржња, односно нетрпељивост заснована на дискриминаторном основу, услед а што доводи до насиља или физичког обрачуна међу учесницима.³⁷ Наведена инкриминација без икакве сумње могла би испунити услов прописаности у закону. Поред тога, делује нам да услов за ограничавање садржан у закону није неостварив, с обзиром на више начина на који то може бити учињено – примера ради Законом о спорту. Као отворено питање, коме је, по нашем мишљењу, неопходно посветити посебну пажњу, издваја се следеће: Да ли се спортским правилима оправдано могу ограничавати права и тиме сматрати да је ограничавање учињено законом? Околност да је ограничавање права на слободу изражавања формално садржано у закону није довољно како би се сматрало да је испуњен услов прописаности ограничења. Европски суд у својој пракси заузео је став о неопходности да то ограничавање права буде доступно грађанину, односно да је на основу таквог правила могао предвидети последице које одређена радња може проузроковати.³⁸ При томе, Европски суд је указао на немогућност апсолутне прецизности норми којима се поједина права ограничавају.³⁹ У прилог ставу о могућој несигурности за спортисте у погледу ограничавања права на слободу изражавања (невезано од питања да ли се спортским правилима могу чинити оправдана ограничења), можемо навести већ истакнуто мишљење у доктрини којим се указује на тренд екстензивног тумачења изјава које на спортским приредбама нису дозвољене у оквиру Међународног олимпијског комитета. Тако, запажа се да је првобитно било забрањено организовати политичке скупове или демонстрације а да је данас забрањен широк обим изражавања о политичким питањима. Такође, у првом периоду било је забрањено само на

³⁷ „Кривични законик Републике Србије“, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024, Чл. 344а ст. 1.

³⁸ *Case of the Sunday times v. the United Kingdom*, Application no. 6538/74, para. 49, 26. 4. 1979.

³⁹ *Case of Perincek v. Switzerland*, European Court of Human Rights, Strasbourg, Application no. 27510/08, para. 133, 15. 10. 2015.

одећи имати исписане политичке поруке, а након тога забрањен је и сваки други облик изражавања о политичким питањима на спортским приредбама.⁴⁰ Како кровне спортске организације у различитим спортовима неретко следе нормативни развој у оквиру Међународног олимпијског комитета, отуда несигурност може постојати и у већем броју такмичења. Непостојање јасне сагласности о томе које се поруке на спортским приредбама сматрају недопустивим може представљати један од узрока арбитрарног поступања спортских организација, што даље може довести у питање правну сигурност спортиста. Како би се несигурност отклонила неопходно је да у оквиру спортске делатности буде постигнута сагласност о садржини универзално прихватљивих порука, што нам се чини тешко остваривим због немогућности да спорт остане изолован од остатка друштвеног окружења, с једне стране, као и због прокламоване политичке неутралности, с друге стране.

У доктрини спортског права садржано је неколико ставова које уједно можемо сматрати и предлозима ради усклађивања спортских правила са стандардима људских права. Од тих ставова, издвајамо: 1) Потребу забрањивања изражавања које подстиче мржњу, расизам, сукобе, рат или насиље. Таква забрана не треба буде учињена нормом која забрањује сваки облик политичког изражавања;⁴¹ 2) Разлози који оправдавају ограничавање права на изражавање постоје у већој мери када се исто односи на спортске приредбе, него у случају изјава на друштвеним мрежама;⁴² 3) Правила попут оних из члана 50. Олимпијске повеље треба укинути или им сузити обим примене, а како би се тиме спортска правила усагласила са стандардима достигнутим у погледу права на слободу изражавања;⁴³ 4) Запажање да су

⁴⁰ Frédérique Faut, "The prohibition of political statements by athletes and its consistency with Article 10 of the European Convention on Human Rights: speech is silver, silence is gold?", *The International Sports Law Journal*, 2014, Vol. 14, p. 262.

⁴¹ Trusha Modi, "To what extent is rule 50 of the Olympic charter valid? Balancing athletes freedom of expression and the mythical neutrality of sport", *The International Sports Law Journal*, 2023, Vol. 23, No. 3, p. 383.

⁴² Daniel Rietiker, "Freedom of Expression of Athletes and Players: The Current and Potential Role of the European Court of Human Rights as a Watchdog in Sport", *Sport and Human rights*, 2024, p. 275.

⁴³ Mark James, Guy Osborn, "Athlete Activism at the Olympics: Challenging the Legality of Rule 50 as a Restriction on Freedom of Expression", *Sport and Human rights*, 2024, p. 208.

спортске организације у обавези да поштују слободу изражавања, сходно утицају који спортисти имају, треба да буду подржана у промовисању људских права,⁴⁴ и 5) Ограничавање говора мржње на спортским приредбама оправдано је уколико постоји доследно и једнако поступање према свим спортистима.⁴⁵ Наведени ставови од значаја су због испуњавања других услова како би право на слободу изражавања било ограничено (због легитимности циља који се жели остварити ограничавањем, као и због неопходности мешања у демократском друштву). Приказане ставове обједињује настојање да право на слободу изражавања треба да буде заштићено, до чега се не може доћи уколико спортске организације приликом његовог ограничавања не узимају у обзир достигнуте стандарде у погледу појединих права. Заштита принципа спорта, односно репутације спортских организација, основни су аргументи аутора који сматрају да је забрана изражавања о политичким питањима оправдана. Мишљења смо да репутацију спортских организација, као и сам принцип политичке неутралности, може нарушити недоследно поштовање сопствених правила. Због тога сматрамо да је у будућности неопходно да спортске организације, у процесу усклађивања са стандардима поштовања људских права, делују транспарентно и доследно. Како професор Вуковић запажа, формирање заокруженог и целовитог система правних правила којима би се уредили односи у спорту треба да допринесе остваривању позитивних и сузбијању негативних страна спорта.⁴⁶ У том смислу, чини се да је даље прецизирање норми спортских правила којима се ограничава слобода изражавања о политичким питањима нужно ради остваривања функција спорта. Ипак, како би те функције, као и друштвена корисност спорта, били остварени, „нужно је развој заснивати и на традицији“.⁴⁷

⁴⁴ Faraz Shahlaei, "When Sports Stand Against Human Rights: Regulating Restrictions on Athlete Speech in the Global Sports Arena", *Loyola of Los Angeles Law Review*, 2018, Vol. 38, No. 1, p. 119.

⁴⁵ Abanazir Cem, *Political expression in sport*, Routledge, London and New York, 2023, p. 182.

⁴⁶ Зоран Вуковић, „Друштвена вредност спорта“, *Зборник радова – XXI век услуга и услужног права* (уредник Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2018, стр. 171.

⁴⁷ Miloš Stanić, „Ključne tačke odnosa komunitarnog prava i fudbala“, *Srpski fudbal – uporednopravni izazovi i perspektive*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2021, p. 108.

4) ИЗВОРИ

- Abanazir, Cem, *Political Expression in Sport*, Routledge, London and New York, 2023.
- Biasi, Marco, "The Athlete's Right to Free Speech vs. the Teams' Liberty of Contract in Professional Sport", *A Labor Law (re)view of the Colin Kaepernick Case*, 2021.
- Божичић, Дарко, О (не)оправданом отказу уговора о раду због активности запосленог на друштвеним мрежама, *Радно и социјално право*, 23(1), 2019.
- Valloni, Lucien, Pachmann, Thilo, *Sports Law-Switzerland*, Alphen aan den Rijn, 2022.
- Вукадиновић, Слободан, *Општи услови пословања у облигационом и међународном трговинском праву: појам, закључење, типичне клаузуле и контрола* – докторска дисертација, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2019.
- Вишекруна, Александра, „Наношење штете пословном угледу компаније“, *Зборник радова: Одговорност за штету, накнада штете и осигурање*, у: Петровић Здравко, Чоловић Владимир (урс.), Институт за упоредно право, Београд, 2017.
- Вукелић, Милош, *Културни ратови у Сједињеним Америчким Државама и Европској унији у периоду од 2014–2020. године* – докторска дисертација, Факултет политичких наука, Београд, 2023.
- Вуковић, Зоран, „Друштвена вредност спорта“, *Зборник радова – XXI век услуга и услужног права*, у: Миодраг Мићовић (ур.), Крагујевац, 2018.
- Grix, Jonathan, James, Mark, "The politicisation of sport and the principle of political neutrality: a contradiction in terms?", *The International Sports Law Journal*, 24(1), 2024.
- Ђурђевић, Nenad, „Autonomija sporta – obaveznost sportskih pravila međunarodnih sportskih saveza na nacionalnom nivou“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2/2018.
- Ђурђевић, Nenad, „Ugovor o pružanju usluga fitnesa“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 1/2021, 2021.
- Ђурђевић, Ненад, Мићовић, Миодраг, Вуковић, Зоран, *Уговори у спорту*, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2014.
- Erik Meier, Henk, Gerke, Markus, Müller, Swantje, Mutz, Michael, "The public legitimacy of elite athletes political activism: German survey evidence", *International Political Science Review*, Vol. 45, No. 4, 2024.

- Erik Næss, Hans, "Sporting governing bodies and the prioritization of human rights: a conceptual analysis of the International Olympic Committee (IOS) dispute with Russia", *Sports, Ethics and Philosophy*, Vol. 19, No. 2, 2024, 142–155.
- Erik Næss, Hans, "The neutrality myth: why international sporting associations and politics cannot be separated", *Journal of the Philosophy of Sport*, Vol. 45, No. 2, 2018, 144–160.
- Zec, Dejan, "The Origin of Soccer in Serbia", *Serbian Studies: Journal of the North American Society for Serbian Studies*, Vol. 24, No. 1, 2010.
- James, Mark and Osborn, Guy, "Athlete Activism at the Olympics: Challenging the Legality of Rule 50 as a Restriction on Freedom of Expression", *Sport and Human Rights*, 2024.
- Ječменић, Milan, Dudić, Bekir, Škrbić, Stevo, „Neki aspekti zaštite ličnih prava i slobode ugovaranja sportista u švajcarskom, nemačkom i austrijskom pravu“, *Menadžment u sportu – Naučni časopis iz oblasti menadžmenta u sportu*, Vol. 14, No. 1, 2023.
- Јечменић, Милан, *Уговор о спонзорству – докторска дисертација*, Крагујевац, 2018. (Ječменић Milan, *Ugovor o sponzorstvu – doktorska disertacija*, Kragujevac, 2018).
- Ковач Орландић, Милица, *Право запосленог на приватност и његова заштита – докторска дисертација*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2018.
- Ковачевић, Љубинка. „Слобода изражавања запослених – кључни радноправни аспекти“, (уредио Слободан Вукадиновић), *Право и јавне делатности: liber amicorum Јовица Тркуља*, Београд, 2024.
- Donnellan, Laura, Leahy, Susan, *Sports Law – Ireland*, Alphen aan den Rijn, 2017.
- Lindholm, Johan, "From Carlos to Kaepernick and beyond: athletes' right to freedom of expression", *The International Sports Law Journal*, Vol. 17, No. 1–3, 2017.
- Liston, Katie, Maguire, Joseph "State formation, diplomacy and sport: the British Empire Games, Ireland and Northern Ireland", *Irish Historical Studies*, 1/2024, 2024.
- McGinty, Ryan J., Fourth and Inches: "Making the line of Athletes Free Speech (A Colin Kaepernick Inspired Discussion)", *Pace Intellectual Property, Sports and Entertainment Law Forum*, Vol. 8, No. 1, 2017.
- Мићовић, Мiodrag, „Друштвено-господарска димензија спорта“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 3/2020.

- Modi, Trusha, "To what extent is rule 50 of the Olympic charter valid? Balancing athletes freedom of expression and the mythical political neutrality of sport", *The International Sports Law Journal*, 23(3), 2023.
- Chanda, Subhrajit, Sahoo, Sidheswar, Sahni, Shruti, "Olympic rule 50: Bane toward human rights implications for the athletes", *Linguistics and Culture Review*, Vol. 5, No. 3, 2021.
- Чоловић, Владимир, „Контрверзне клаузуле у уговорима о трансферу фудбалера“, *Српски фудбал – упоредноправни изазови и перспективе IV*, у: Станић Милош (ур.), Институт за упоредно право, Београд, 2024.
- Ђеранић Перишић, Јелена, „Спорт у Европској унији – на раскршћу надлежности – импликације примене члана 165“, *Српски фудбал – упоредноправни изазови и перспективе II*, у: Станић Милош (ур.), Институт за упоредно право, Београд, 2022.
- Faut, Frédérique, "The prohibition of political statements by athletes and its consistency with Article 10 of the European Convention on Human Rights: speech is silver, silence is gold?", *The International Sports Law Journal*, Vol. 14, 2014.
- Hestermann, Friedrich, *Das Verbot politischen Verhaltens im sport*, Duncker & Humblot GmbH, Berlin, 2022.
- Pijetlović, Katarina, *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*, Springer, The Hague, 2015.
- Reljanović, Mario, Knežević Bojović Ana, *Pravo na privatnost na radu*, Institut za uporedno pravo, Beograd, 2025.
- Rietiker, Daniel, "Freedom of Expression of Athletes and Players: The Current and Potential Role of the European Court of Human Rights as a Watchdog in Sport", *Sport and Human rights*, 2024.
- Schubert, Mathias, "Neutrality of the Olympic Movement against recent developments in sport and geopolitics – need of reconceptualization", *The International Sports Law Journal*, 24(2), 2024.
- Shahlaei, Faraz, "The anatomy of a valid waiver of human rights", *Human Rights Law Review*, 25(2), 2024.
- Shahlaei, Faraz, "When Sports Stand Against Human Rights: Regulating Restrictions on Athlete Speech in the Global Sports Arena", *Loyola of Los Angeles Law Review*, 38(1), 2018.
- Smokvina, Vanja, *Sloboda kretanja sportaša i posebnost njihovog radnopravnog statusa u Evropskoj uniji: doktorska disertacija*, Nova Gorica, 2012.

Станић Милош, „Кључне тачке односа комунитарног права и фудбала“, *Српски фудбал – упоредноправни изазови и перспективе*, у: Станић Милош (ур.), Београд, 2021.

Урдаревић, Бојан, „Надзор над радом запослених као претња поштовању приватности запослених који раде (к)од куће“, *Зборник радова Правног факултета Универзитета у Крагујевцу*, у: Драган Вујисић (ур.), Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, Крагујевац, 2024.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Бављење спортским активностима и делатностима не треба да буде праћено применом спортских правила која нису усаглашена са стандардима у поштовању људских права. Иако се аутономија спорта признаје на међународном нивоу, она не значи могућност повређивања људска права. Препознавање функција и принципа деловања спорта од стране државних власти, као и судова, доприносе могућности да се ограничавање права спортским правилима сматра оправданим. Ипак, поред принципа који доприносе остваривању функција спорта, нужно је у обзир узети и начин на који се они конкретизују у спортским правилима, као и уговорним одредбама, односно како се те норме примењују. У овом раду, применом догматског, нормативног, упоредног и метода анализирања судских пресуда закључили смо да пуноважност уговорних одредби, којима се спортистима ограничава право на слободу изражавања, може бити доведена у питање због недостатака квалитативних својстава изјаве воље спортиста. Основни узрок томе јесте да сходно пирамидалној структури деловања спортских организација, спортиста не може изабрати други савез са којим ће закључити уговор о учешћу на спортској приредби. Супротно томе, спортски клубови могу ради заштите угледа ограничити право на слободу изражавања спортистима. Судска пракса нарочите дилеме може имати у оцени да ли изјава спортисте на друштвеним мрежама о политичким питањима нарушава углед спортских клубова, с обзиром на то да не би било оправдано забранити спортистима сваки облик изражавања о политичким питањима, а да у зависности од околности сваког конкретног случаја може зависити утицај такве изјаве на репутацију спортског клуба. Става смо да при таквим анализама предност треба дати слободи изражавања и да би само у изузетним ситуацијама изражавање спортиста о политичким питањима у дигиталном окружењу могло бити санкционисано од стране послодавца. Како је Законом о спорту Републике Србије прописана обавезујућа примена спортских правила, у

овом раду поставили смо и питање – да ли таквим правилима може бити оправдано ограничено право на слободу изражавања? Сходно недостацима у начину на који су она нормативно сачињена, њихова обавезујућа примена може проузроковати бројне дилеме. Како би спорт наставио да остварује своје функције неопходно је даље побољшавање спортских правила, као и њихово доследно поштовање које не би довело у питање једнакост свих учесника у систему спорта. Изазови са којима се друштво сусреће поставља пред спорт и потребу преиспитивања принципа деловања. Утицај спортиста и њихових изјава на поштовање људских права, сузбијање криминалитета или превазилажње друштвених конфликта може, сходно репутацији спортиста, бити велико. Транспарентно и на дефинисаним процедурама засновано деловање субјеката, који доносе одлуке у спортским организацијама, може отклонити сумње да у погледу различитих сукобљених интереса неће бити постигнут баланс. У случају покушаја злоупотребе аутономног деловања спортских организација, државне власти и судови требало би да спрече такво поступање.

FREEDOM OF EXPRESSION IN SPORTS AND ITS LIMITATIONS

Dorđe MARJANOVIĆ*

Abstract: This analysis examines the validity of rules that restrict athletes' freedom of expression on political issues to uphold the principle of political neutrality. The first part of the paper highlights the importance of respecting this principle in sport. It then presents the emerging forms of expression by athletes on political issues at sporting events and in the digital environment. At the same time, the challenges faced by the sports movement in carrying out its activities are retrospectively outlined. In the second part of the paper, the author considers possible dilemmas in assessing whether contractual restrictions on the right to freedom of expression are legally valid. By applying the normative and dogmatic method, it is concluded that a balance must be achieved between the athletes' right to respect for private and family life and their right to freedom of expression, as well as between the right of sports organisations and clubs to protect their reputation. The difficulties in achieving such a balance arise from the fact that athletes' freedom of contract is legally and factually limited. In the third part of the paper, through a case study and analysis of the European Court of Human Rights practice, explanations are provided regarding the justification for restricting athletes' freedom of expression on political issues. The author concludes that human rights may be justifiably restricted to protect the principles of action of sports organisations, provided that such restrictions are prescribed by law. The Law on Sports of the Republic of Serbia does not prescribe a general norm prohibiting athletes from expressing themselves on political issues. However, the law refers to the directly binding application of sports rules that contain restrictions on athletes' right to freedom of expression. Given the quality of the norms in sports rules, the justification for such restrictions may be questionable. Moreover, it is possible that athletes' right to freedom of expression could be violated.

Keywords: Freedom of expression, sport, restrictions, protection of reputation, political neutrality

* Institute of Comparative Law, Belgrade. E-mail: dj.marjanovic@iup.rs. ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5238-7292>.